

№27 (2018) стор. 188-192

The National Academy of Fine Arts and Architecture

Ukrainian Academy of Fine Art. Research and Methodology Papers

ISSN 2411-3034

Website: <http://naoma-science.kiev.ua/>

УДК 75.047

ORCID 0000-0003-0089-8060

DOI: <https://doi.org/10.33838/naoma.27.2018.188-192>

Євген Піскунов

викладач кафедри живопису

та композиції НАОМА

evgeneyp@gmail.com

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ КОЛЬОРОЗНАВСТВА В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ВИКОРИСТАННЯ ОБМЕЖЕНОЇ ПАЛІТРИ

***Анотація.** У статті розглядаються практичні аспекти кольорознавства – здебільшого в контексті взаємодії кольорів й отримання певних відтінків. У ролі практичної методики викладання запропоноване використання обмеженої палітри з трьох основних кольорів у декількох модифікаціях. Наведені окремі авторські спостереження і висновки, сформовані в процесі викладання живопису у вищій художній школі.*

***Ключові слова:** теорія кольору, пігменти, обмежена палітра.*

ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ЦВЕТОВЕДЕНИЯ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ: ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ОГРАНИЧЕННОЙ ПАЛИТРЫ.

Евгений Пискунов

***Аннотация.** В статье рассмотрены практические аспекты цветоведения в контексте взаимодействия цветов и получения определенных оттенков. В качестве практической методики преподавания предложено использование ограниченной палитры из трех основных цветов в нескольких модификациях. Приведены авторские наблюдения и выводы, сформировавшиеся в процессе преподавания живописи в высшей художественной школе.*

***Ключевые слова:** теория цвета, пигмент, ограниченная палитра.*

PRACTICAL ASPECTS OF COLOUR SCIENCE IN THE EDUCATIONAL PROCESS: USING A LIMITED PALETTE.

Yevhen Piskunov

***Abstract.** The paper presents the practical aspects of colour science in the context of the interaction of colours and obtaining certain shades. As a practical teaching methodology, the use of a limited palette of three primary colours in several modifications has been offered. The given individual author's observations and conclusions formed in the process of teaching painting in the higher art school. The paper presents some of the author's observations and conclusions emerged in the process of teaching painting in a higher art school.*

A practical problem is the shallow knowledge of the physical features of colour, the standardization of the educational palette, the absence of an individual artist's palette.

To avoid those problems, the students were asked to use a limited palette instead of the standard one. It is based

on three primary colours in different versions. For each task, two options of a basic paints set were offered with the condition that other ready-mixed paints would not be used. The painting task prompted the creation of a wide scale of cold and warm colour tones. Relying on the colour theory, the students had to create their own palette of complementary colours (purple, orange, green), as well as their shades.

In the course of work, it turned out that the very fact of the finished palette absence was the most difficult for the students. The first attempts to mix the main colours took a lot of time, but at this stage they began to be more attentive to the properties of paints, to notice the difference in shades, to vary the saturation of colour.

Almost all the students have achieved the effect of a wide range of ochre and brown colours and have created a fairly wide palette. The resulting colours have turned out to be easy to reproduce and convenient to use.

The results of the work prove that practical tasks with a limited palette use are informative and useful in teaching painting. An empirical research of the interaction of pigments will help students to learn and successfully embody their own painting intentions.

Keywords: pigments, the colour theory, limited palette.

Постановка проблеми. Викладання живопису у вищій школі ґрунтується на значній теоретичній та практичній базі, накопиченій попередніми поколіннями художників і теоретиків. Однак сучасні реалії, технологічні особливості фарб, умови навчального процесу вимагають подальшого вдосконалення практики кольорознавства.

Неглибоке, поверхове знання фізичних особливостей кольору на практиці призводить до стандартизації навчальної палітри, уніфікації колірною мислення студента, відсутності індивідуальної палітри художника.

Практичне дослідження взаємодії пігментів допоможе їм подолати ці проблеми, засвоїти необхідний теоретичний матеріал для подальшого успішного втілення власних живописних задумів.

Актуальність дослідження. Успішне вирішення живописних завдань передбачає ґрунтовні знання властивостей фарб і технології їхнього змішування. Потрібні відомості мають бути засвоєні на практиці за допомогою системи вправ. Поєднання теорії і практики сприятиме розвитку відчуття кольору, що так необхідне для живописця.

Особливо актуальним є питання кольорознавства для студентів-реставраторів, які мають розуміти та відтворювати специфічні палітри інших епох. Тому практичні аспекти кольорознавства набувають актуальності у викладацькій практиці й потребують різноманіття методів.

Зв'язок авторського доробку з важливими науковими та практичними завданнями. Викладаючи на кафедрі реставрації НАОМА, автор на

практиці демонстрував студентам можливість використання обмеженої палітри для створення більш широкої колірної гами. Практичні вправи, виконані студентами, стали основою для цієї публікації.

Методики свідомого обмеження кількості обраних фарб для роботи над живописними поставами були апробовані автором упродовж 4-х семестрів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню кольору, його закономірностей та властивостей з точки зору оптики, фізики, психології, візуального сприйняття присвячено чимало теоретичних та науково-дослідницьких робіт. Теорія кольору розроблялася ще в часи Відродження такими відомими особистостями, як Леонардо да Вінчі, І. Ньютон, І. Гете та Е. Делакруа. Однак сьогодні ми послуговуємося здебільшого надбанням ХХ століття – теоретичними працями Й. Іттена, Г. Цойгнера, котрі сформулювали основні принципи оптичного сприйняття кольору й основи їхнього використання.

Найбільшої практичної значущості для теорії і практики кольорознавства набула книга викладача Баухаузу Й. Іттена «Искусство цвета», де йдеться про мистецтво кольору як основну категорію творчості. Методика аналізу кольору за колірною кулею та колірним колом набула статусу «абетки» кольорознавства й використовується донині.

Видатний німецький теоретик Г. Цойгнер у своїй монографії «Учение о цвете» узагальнив історичний розвиток уявлень про колір, розглянувши типи колірних гармоній та їхній психофізіологічний вплив на людину.

Праці В. Кандинського присвячені символічному значенню кольору в мистецтві. А ґрунтовні дослідження М. Волкова, на яких навчається не одне покоління студентів, розглядають колір як інструмент взаємодії художника і глядача.

Серед новітніх європейських видань хотілося б звернути увагу на працю аквареліста і науковця М. Вілкокса. Спираючись на власний практичний досвід автор пропонує методику використання обмеженої кількості фарб і демонструє її можливості. Він аналізує склад готових фарб та методику їхнього змішування з урахуванням фізичних властивостей віддзеркалення світла. Його практика цілком придатна для використання, сприяє розширенню знань про колір, глибшому розумінню процесів отримання складних відтінків, можливостей використання обмеженої палітри без втрати колірної діапазону.

Проте більшість існуючих досліджень недостатньо висвітлюють питання кольорознавства в художній практиці.

Наприкінці ХХ ст. Ц. Абишевим, С. Алексєєвим, О. Ільїною видано підручники з кольорознавства, що сприяли запровадженню теорії кольорознавства у практику художньої освіти.

Дуже актуальним для практичної роботи останніх років став посібник О. Васильєва «Методика використання художніх матеріалів у навчальних постановках з академічного живопису». Автором зібрані матеріали з технології живопису, систематизовані й структуровані дані про пігменти, основи та технології їхнього змішування.

Виклад основного матеріалу. За теорією кольору всі відтінки є похідними від основних, базових кольорів (жовтого, червоного, синього). Зрозуміло, що відома кожному студентові теорія кольору, дає можливість самостійного змішування основних кольорів і отримання необхідного діапазону похідних кольорів (помаранчевого, зеленого, фіолетового) та їхніх відтінків. Натомість на практиці маємо використання стандартних готових фарб та основної палітри, що складається з 12–24 кольорів. Подальше змішування замість збагачення палітри призводить до її забруднення, наближаючи студента до «сірої» палітри.

Також, як показує практика, великі труднощі виникають при необхідності повторення отриманого раніше відтінку. І це зрозуміло, адже змішуючи

багато відтінків, щоб досягнути бажаного, студент отримує чимраз складніші суміші, а тому стає важко відтворити їх надалі. Мінімальне відхилення від пропорцій надає кольорові іншого відтінку.

Суттєвим є й фінансовий аспект. Нераціональне використання фарб призводить до збільшення вартості кожної навчальної роботи, що не сприяє навчальному процесові.

Для уникнення таких проблем студентам було запропоновано використовувати замість стандартної палітри обмежену. В її основі – три основні кольори у різних модифікаціях. Спираючись на теорію кольору, студенти мали створити власну палітру додаткових кольорів (фіолетовий, помаранчевий, зелений) та їхні відтінки. Живописне завдання спонукало до створення широкої гами холодних і теплих відтінків. Для кожного завдання було запропоновано два варіанти набору основних фарб з умовою не використовувати інші готові фарби. Для виконання завдання кожен студент шляхом змішування формувалася власний кольоровий діапазон.

Студентам факультету реставрації було запропоновано наступні завдання:

1 курс 1 семестр

Завдання: нескладний натюрморт. Час виконання: 12 годин. Завдання: голова натурника на світлому тлі. Час виконання: 30 годин. Запропоновані фарби: кадмій жовтий, хінокридон рожевий, блакитна ФЦ (або ультрамарин), білило.

1 курс 2 семестр

Завдання: погруддя натурника у білому на темному тлі. Час виконання: 32 години. Завдання: портрет натурника з руками у коричневій гамі. Час виконання: 36 годин. Запропоновані фарби: кадмій жовтий, хінокридон рожевий, блакитна ФЦ (або ультрамарин), білило.

4 курс 1 семестр

Завдання: постать оголеної натурниці з глибоким простором у холодній гамі. Час виконання: 32 години. Запропоновані фарби: кадмій жовтий, хінокридон рожевий, блакитна ФЦ (або ультрамарин), білило.

Було також запропоновано 6 варіантів обмеженої палітри:

склад 1: кадмій жовтий середній або світлий, хінокридон рожевий, ультрамарин;

склад 2: кадмії жовтий середній або світлий, хінокридон рожевий, блакитна ФЦ;

склад 3: кадмії жовтий середній або світлий, хінокридон рожевий, церулеум;

склад 1, а: кадмії жовтий середній або світлий, кадмії червоний світлий, ультрамарин;

склад 2, а: кадмії жовтий середній або світлий, кадмії червоний світлий, блакитна ФЦ;

склад 3, а: кадмії жовтий середній або світлий, кадмії червоний світлий, церулеум.

У процесі роботи виявилось, що найскладнішим для студентів був сам момент незвичності завдання, відсутність готової палітри. Перші спроби змішування основних кольорів потребували багато часу, але вже на цьому етапі вони почали уважніше ставитися до властивостей фарби, помічати різницю відтінків, варіювати насиченість кольору.

Варто зауважити й про труднощі з отриманням нейтральних відтінків охри світлої близьких до ахроматичних. Це завдання потребувало дуже ретельного ставлення до процесу, уважного й послідовного додавання мінімальних кількостей фарби.

На етапі отримання кольорів близьких до чорного було спочатку отримано суміш червоного та синього із виразним фіолетовим відтінком. Потім фіолетову складову зменшували додаючи жовтий. Таким чином компліментарність кольору було доведено практичними вправами і створено широкий діапазон глибоких темних відтінків.

На заключному етапі роботи, студенти досягли комбінації теплих і холодних відтінків набагато швидше ніж раніше. Практично в жодному із завдань не спостерігалась «чорнота» або «сірість». Особливо виділялася загальна варіативність відтінків у площинах близьких кольорів при збереженні тональної цільності роботи.

Практично всі студенти досягли ефекту широкого діапазону охристих та коричневих кольорів у готовій роботі. Отримані кольори виявились простими для повторення, зручними у використанні.

Висновки. Таким чином, за умов обмеженої палітри студенти більш аналітично ставляться до процесу змішування фарб, стають уважнішими до нюансів кольору, розвивають своє колористичне мислення. В процесі роботи збагачується індивідуальна палітра, стаючи унікальною й виразною.

Процес відтворення колірних співвідношень стає більш прогнозованим, а тому значно легше повторити використані раніше відтінки.

Результати роботи доводять, що навіть практичні завдання з використанням обмеженої палітри є інформативними та корисними у викладанні живопису.

Перспективи використання результатів дослідження. Матеріали даної статті можуть використовуватися як допоміжна методологічна база у викладанні живопису студентам творчих спеціальностей, що сприятиме також підвищенню рівня мистецької освіти.

Цитовані праці

- Абишева, С. И. *Цветоведение: Учеб. пособ.* Павлодар, 2009. Печать.
- Алексеев, С. С. *О колорите.* Москва: Изобр. искусство, 1974. Печать.
- Vasyliiev, O. *Metodyka vykorystannia khudozhnykh materialiv v navchalnykh postanovkakh z akademichnoho zhyvopysu.* Kyiv, 2014. Druk.
- Волков, Николай. *Цвет в живописи.* Москва: Изд-во В. Шевчук, 2014. Печать.
- Ильина, О. В. *Цветоведение и колористика: Учеб. пособие.* Спб: СПбГТУРП, 2008. Печать.
- Иттен, Иоганнес. *Искусство цвета.* Москва: Издатель Д. Аронов, 2000. Печать.
- Кандинский, Василий. *О духовном в искусстве.* Москва: Рипол Классик, 2016. Печать.
- Уилкокс, М. *Синий и Желтый не дают Зелёный.* Москва: Изд-во АСТ, 2004. Печать.
- Цойгнер, Герхард. *Учение о цвете.* Москва: Изд-во литературы по строительству, 1971. Печать.

References

- Abisheva, S. I. *Tsvetovedenie: Ucheb. posob.* Pavlodar, 2009. Pechat.
- Alekseev, S. S. *O kolorite.* Moskva: Izobr. iskusstvo, 1974. Pechat.
- Vasyliiev, O. *Metodyka vykorystannia khudozhnykh materialiv v navchalnykh postanovkakh z akademichnoho zhyvopysu.* Kyiv, 2014. Druk.

- Volkov, Nikolay. *Tsvet v zhivopisi*. Moskva: Izd-vo V. Shevchuk, 2014. Pechat.
- Ilina, O. V. *Tsvetovedenie i koloristika: Ucheb. posobie*. Spb: SPbGTURP, 2008. Pechat.
- Itten, Iogannes. *Iskusstvo tsveta*. Moskva: Izdatel D. Aronov, 2000. Pechat.
- Kandinskiy, Vasiliy. *O duhovnom v iskusstve*. Moskva: Ripol Klassik, 2016. Pechat.
- Uilkoks, M. *Siniy i Zheltyiy ne dayut Zelyonyiy*. Moskva: Izd-vo AST, 2004. Pechat.
- Tsoygnier, Gerhard. *Uchenie o tsvete*. Moskva: Izd-vo literaturyi po stroitelstvu, 1971. Pechat.

Подано до редакції 23.07.2018

Рецензенти:

Прищенко С. В. – доктор наук у галузі дизайну;

Логінський Я. В. – кандидат мистецтвознавства.